

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 19237

Tarih : 29.02.2026

10/4443

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Diyarbakır ili Lice ilçesinde bulunan Bırkleyn Mağaraları ve çevresinin arkeolojik, jeolojik, hidrojeolojik ve ekolojik değerlerinin bütüncül biçimde korunması, alandaki maden ruhsatları ve çevresel izin süreçlerinin incelenmesi, mağara sistemi ile antik yerleşimin bilimsel yöntemlerle araştırılması ve alanın UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesine yönelik çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Serhat Eren

Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Abalı Mahallesi sınırlarında bulunan Bırkleyn Mağaraları, Neolitik Çağ'dan günümüze uzanan yerleşim izleri, Asur dönemine ait kaya kitabeleri ve kabartmaları, karstik mağara sistemi ile Türkiye'nin ve insanlık tarihinin önemli kültürel ve doğal miras alanları arasında yer almaktadır. Diyarbakır il merkezinin yaklaşık 92 kilometre kuzeydoğusunda ve Lice ilçe merkezine yaklaşık 25 kilometre mesafede bulunan alan, bilimsel çalışmalarda üç karstik mağara ile bir doğal tünelden oluşan mağara sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bırkleyn Mağaraları, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 11 Haziran 2003 tarihli ve 3278 sayılı kararıyla 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiş, sit sınırları daha sonra yeniden düzenlenmiştir. Alan, jeolojik oluşumu, karstik yapısı, biyolojik çeşitliliği ve ekolojik özellikleri nedeniyle bilimsel literatürde jeomiras alanı ve önemli doğa alanı olarak da değerlendirilmektedir.

Mağarada Asur Kralı I. Tiglatpileser ile III. Salmanassar dönemlerine ait üç kaya kabartması ve beş çivi yazılı kitabe bulunmaktadır. Bunun yanında Neolitik Hassuna-Samarra kültürüne ait buluntular, Demir Çağı kalıntıları ve Orta Çağ izleri de tespit edilmiştir. Bu özellikleriyle Bırkleyn, farklı uygarlıkların izlerini aynı alanda buluşturan çok katmanlı bir kültür mirası niteliği taşımaktadır. Buna karşın mağara sisteminin uzunluğu, yer altındaki uzanımları, hidrojeolojik yapısı ve arkeolojik potansiyeli henüz tam olarak ortaya çıkarılamamıştır. Bilimsel çalışmalarda mağaraların uzunluğuna ilişkin farklı veriler bulunmakta, sistemin bütünü hakkında kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu durum, alanda gerçekleştirilecek fiziksel müdahalelerin geri dönüşü olmayan kayıplara yol açma riskini artırmaktadır.

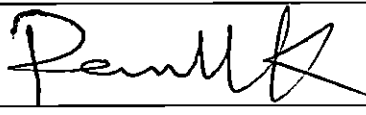
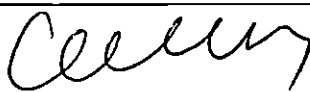
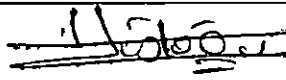
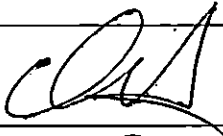
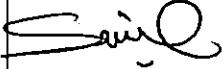
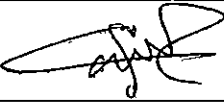
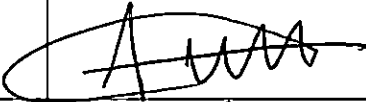
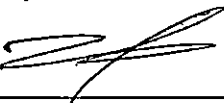
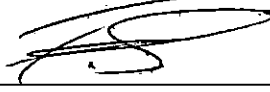
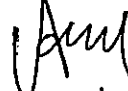
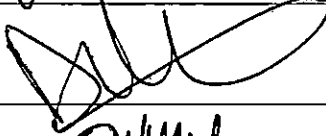
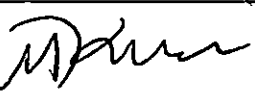
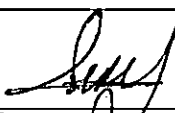
Ay San Madencilik tarafından 90317 ruhsat numaralı sahada kalker ocağı, kırma-eleme tesisi, asfalt plant, mekanik plant, parke taşı ve bims üretim tesisi ile hazır beton santrali kurulması planlanmış, projeye ilişkin Diyarbakır Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğünce 14 Haziran 2023 tarihinde "ÇED Gerekli Değildir" kararı verilmiştir. Dava dosyasına göre proje sahası en yakın yerleşim yerine yaklaşık 510 metre, en yakın iş yerine ise yaklaşık 180 metre uzaklıktadır. ÇED alanlarının çevresinde Çimen Çayı, Bırkleyn Çayı ve çok sayıda mevsimsel dere yatağı bulunmaktadır. Bilirkişi raporunda bölgedeki karstik yapı, yer altı su sistemi, mağara uzanımları ve arkeolojik değerler bakımından önemli bilimsel belirsizliklerin bulunduğu, proje tanıtım dosyasında bu risklerin yeterince değerlendirilmediği tespit edilmiştir. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi de bu değerlendirmeleri dikkate alarak projeye ilişkin "ÇED Gerekli Değildir" kararının yürütmesini durdurmuştur.

Bu dava, koruma statüsüne sahip alanlarda maden ruhsatı verilmesi, çevresel izin süreçlerinin işletilmesi ve kurumlar arasındaki koordinasyona ilişkin yapısal sorunları görünür hâle getirmiştir. Aynı zamanda Bırkleyn Mağaraları'nın doğal ve kültürel mirasının bilimsel yöntemlerle bütüncül biçimde korunmasına yönelik kapsamlı bir politika ihtiyacını da ortaya koymuştur. Bırkleyn Mağaraları, sahip olduğu doğal ve kültürel değerler nedeniyle UNESCO Dünya Miras Listesi bakımından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ancak alanın bilimsel envanterinin tamamlanması, mağara sisteminin bütünüyle araştırılması, antik yerleşimin sınırlarının ortaya çıkarılması, koruma alanlarının yeniden değerlendirilmesi ve uluslararası

standartlara uygun bir alan yönetim planının hazırlanmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.

Bu nedenle kurulacak Meclis Araştırması Komisyonunun öncelikle Bırkleyn Mağaraları ve çevresinde verilen maden ruhsatlarını, çevresel izinleri ve ÇED süreçlerini bütün yönleriyle incelemesi gerekmektedir. Ruhsat ve proje alanlarının birinci derece arkeolojik sit alanı sınırları, mağara sistemi, su kaynakları ve önemli doğa alanlarıyla ilişkisi bilimsel veriler ışığında değerlendirilmelidir. Komisyon, mağara sisteminin uzunluğu, yer altındaki uzanımları, hidrojeolojik yapısı ve arkeolojik değerlerinin ortaya çıkarılması amacıyla bugüne kadar yürütülen bilimsel çalışmaların yeterliliğini incelemeli, eksik kalan araştırmaların tamamlanması için atılması gereken adımları belirlemelidir. Mevcut sit sınırlarının mağara sistemi ile antik yerleşimin bütününe korumaya yeterli olup olmadığı da kapsamlı biçimde değerlendirilmelidir. Patlatmalı madencilik faaliyetlerinin arkeolojik kalıntılar, karstik yapı, yer altı suları, yüzey suları ve ekosistem üzerindeki olası etkileri bilimsel veriler çerçevesinde araştırılmalıdır. Ayrıca koruma statüsüne sahip alanlarda maden ruhsatı verilmesi ve çevresel izin süreçlerinde izlenen idari uygulamalar incelenmeli, mevcut mevzuatın doğal ve kültürel mirası koruma bakımından yeterliliği değerlendirilmelidir.

Komisyonun, Bırkleyn Mağaraları'nın UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne alınması ve ardından Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesi için yürütülmesi gereken bilimsel, idari ve hukuki hazırlıkları değerlendirmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında birinci derece arkeolojik sit alanları, jeomiras alanları ve önemli doğa alanlarında madencilik faaliyetlerine ilişkin izin ve ruhsat sisteminde ihtiyaç duyulan yasal ve idari düzenlemeleri belirleyerek Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasının daha etkin korunmasına katkı sunacak öneriler geliştirmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması gerekli görülmektedir.

1	PERİHAN KOCA DOĞAN	MERSİN	
3	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
4	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
5	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
6	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
7	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
8	CELAL FIRAT	İSTANBUL	
9	SİNAN ÇİFTYÜREK	VAN	
10	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
11	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
12	YILMAZ HUN	IĞDIR	
13	NEJLA DEMİR	AĞRI	
14	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
15	ALİ BOZAN	MERSİN	
16	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
17	GÜLDEREN VARLI	VAN	
18	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
19	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	